

Přednášky z Kristologie

Siedma prednáška

Viktor Thieben

Bratislava 24.februára 1997

Keď uvážime, čo znamená Kristus, Kristov impulz, príchod Krista v tom najširšom zmysle, a že kresťanstvo vyrástlo z judaizmu, z hebrejskej kultúry, zo židovského náboženstva, vidíme tu veľmi veľký rozdiel. Je to veľmi zaujímavý fenomén, že z toho, čo vieme o starej židovskej kultúre, starodávnej tradícii, vyrástlo hnutie, ktoré za veľmi krátky čas premenilo celý známy svet, Rímske impérium, Európu. O tom by som vám chcel dnes niečo povedať, lebo celý Nový zákon, všetky evanjelia sú poznačené v mnohých a mnohých súvislostiach týmto nezmieriteľným rozporom medzi judaizmom a kresťanstvom.

Predovšetkým by som chcel upozorniť na to, čo je rukolapné - Židia dodnes svätia sobotu a kresťania nedeľu. Už moderný človek, materialisticky vychovaný, nevidí v tom snáď nijakú hlbokú, tragickú, svetonázorovú vec, aleje to nesmierne hlboká vec. To sú dva rôzne svety, doslova, ktoré sa takto odlišujú, že jeden svätí sobotu a druhý nedeľu. Čo to znamená?

Uvedomme si, že staré národy, starodávna múdrosť nenazvala jednotlivé dni týždňa ľubovoľne, ale že dávali jednotlivé dni týždňa do bezprostrednej súvislosti s planétami. Ten kto vie francúzsky, anglicky, latinsky alebo nemecky, vidí, že dnešný názov prezrádza pôvod. Napr. dnes je pondelok, nemecky Montag - der Tag des Mondes, teda deň Mesiaca. Alebo sobota, anglicky saturday, pripomína Satum a nedeľa, anglicky saturday. Slnko. Aby sme pochopili, o čo v súvislosti s tou sobotou ide, prečo sa Ježišovi v evanjeliu x-krát vytýka, že sobotu nesvätil, musíme trochu hovoriť o kozmológii.

Tí, ktorí poznali ezotemé pozadie vecí, ezoterné súvislosti, videli v sobote deň Saturna. Ako je to zásadne od toho, čo človek má vidieť v nedeli, ktorá je dňom Slnka. Teda tam je Saturn a tuje Slnko. Čiže židovstvo a kresťanstvo delí krok, krok od soboty k nedeli, odo dňa Saturna ku dňu Slnka - a to je obrovský krok, najväčší krok, akýsim môžeme predstaviť. Starý Saturn, ako viete snáď z iných súvislostí, je len prapôvod sveta, stav, v ktorom vznikal čas, grécky sa hovorí In onos Chronos bol nazvaný preto, lebo od neho sa začína počítanie času. Povedať, čo bolo predtým a koľko to trvalo, aký stav, je absurdné, pretože čas vôbec začal z nášho hľadiska len na Saturne. Predtým bol, povedzme, stav trvania - nehovorím večnosti, ale trvania, v kozmickom priestore nebol pohyb.

Saturn je preto symbolom, lebo pripomína vznikanie, určite, ale Inké, ktoré je ešte celkom úzko späté s Ionom Boha Otca. Saturn je obklopený silami a vôľou Boha Otca. Slnko až neskôr prináša život, pohyb a krásu do toho jednotvárneho saturnského stavu, v ktorej je len teplo, ale vyplňuje obrovský kozmický priestor. Saturn potom prechádza do stavu Slnka, Mesiaca a potom Zeme, Zem má vlastne dva stavy - stav Marsu a Merkúra, potom nasleduje stav Jupitera a Venuše - piatok a po piatku sa zasa vraciame do stavu Saturna. A v prežívaní rytmu od Saturna po Saturn prežíval Žid kozmický pôvod Zeme a života. V tom, že po šiestich dňoch sa opäť vracia rytmus do pôvodného

stavu (nešpekulujeme či na vyššom, alebo nižšom stupni, to je už kresťanská filozofia), je hlboké mystérium, a Saturn z tohto hľadiska vyjadruje smrť, zánik, chlad, teda koniec.

Saturn je ponurý. Saturn bol pre starých Židov hviezdou chorôb. symbolom toho, že čisté fyzické sily, nie životné, prevládajú nad životom - čo znamená zánik, smrť. Preto je napr. starou židovskou tradíciou, že v sobotu sa ide na cintorín. Preto tá ponurá nálada, ktorá má vládnuť v synagóge, spomienka na smrť, na vlastný zánik, preto len postoj absolútnej nečinnosti, pokoja. V Izraeli táto tradícia pretrváva dodnes. A je tragické, že kresťanstvo, aj to mladé kresťanstvo, si toto vôbec dostatočne neuvedomilo. Prevzali sa mnohé zvyky, tradície, ktoré sa týkajú soboty, tej vážnosti soboty, do nedele. Nehovorím, že v nedeľu netreba odpočívať, ale ideové pozadie nedele bolo už i u ranných kresťanoch zaujímavým spôsobom nepochopené. Napr. už v druhom storočí bol najednej konferencii návrh určiť Veľkú noc na 14. nisan, to by znamenalo, že raz môže byť vo štvrtok, inokedy v utorok. Z toho vidieť, že sa stratilo pochopenie toho, čo je sobota a čo je nedeľa.

Povedali sme si, že sobota je v znamení Saturnu. A ako prišlo židovstvo vôbec k tomu Saturnu? Chcem vám povedať len to najnutnejšie, nie vysvetliť celú kozmológiu. Medzi nami a najvyšším božstvom je samozrejme veľa medzistupňov, to vieme. Ja myslím, že je celkom samozrejmé, že ten, kto hovorí len o Bohu, je to rovnaké, ako keď niekto hovorí, že to je príroda. Príroda to je aj les, aj potok, aj oblaky, všetko je príroda. Keď hovoríme duchovný svet alebo Boh, je to veľmi neurčité a všeobecné a je len samozrejmé, že aj Boh sa prejavuje vo svojich mnohých článkoch a členoch, že má rôzne formy pôsobenia. Teda hovoríme o tom, že nás obklopujú duchovné bytosti, predovšetkým anjeli, archanjeli, archai, ktorí obývajú sféru medzi Zemou a Slnkom. Sú to bytosti 3. hierarchie. Vyššie od Slnka, vo sfére Marsu, Jupitera, Saturna, sú bytosti 2. hierarchie, tzv. duchovia formy, pohybu a múdrosti. Ešte vyššie sú duchovia vôle, harmónie a lásky, ktorí majú celkom iný zámer, tendenciu, inú formu pôsobenia.

Bytosti 3. hierarchie - anjel, archanjel, archai, sa starajú o duševný vývoj človeka. Buď majú na starosti jedného človeka, alebo celé skupiny, celé národy, alebo určitú časovú etapu, kde udávajú určitý smer. Bytosti 2. hierarchie, ktoré sú nad nimi, sa zameriavajú na pôsobenie v prírode. Už naše pomenovanie duchovia formy, pohybu a múdrosti, vyplýva priamo z ich podstaty, z ich pôsobenia. Dajme tomu stolár urobí tento stôl. Ja vidím hotovú formu, to je pre mňa dané. Ale tej forme musela predchádzať jeho práca, teda pohyb, ktorý vedie k tejto forme, ale ten pohyb nemôže byť chaotický, nemôže byť akýkoľvek, ale samozrejme musí sa rodiť z poznania, teda z múdrosti. Takže tu máme sféru múdrosti, sféru pohybu, sféru formy. Keď sa dívame zdola nahor, a k tomu som sa chcel dostať, vidíme bytosti, ktoré stvorili Zem, od ktorých sme závislí a rovnako život na Zemi, ako duchovia formy, grécky exusiai, hebrejsky elohim, a za nimi sú tie ostatné, ktoré bezprostredne nevidím. Títo duchovia formy, elohim, sídlia na Slnku. Takže človek by sa mal vlastne dívať na Slnko, keď chce pochopiť mocnosť, od ktorých závisí, ktorým vďačí za svoju existenciu, za celý vývoj. Máme teda vedľa seba dve hierarchie bytostí, jedny sa starajú o prírodu a tie, ktoré sú dole, sa starajú o dušu; veľmi jednoducho povedané, je to trochu zložitejšie medzi nimi musel byť nejaký prechod. Veď Kristus, ako ho chápeme, ..i našťahoval do ľudskej duše a prišiel zo sféry Slnka, to znamená zo Jery tých bytostí, ktoré sú zamerané na prírodu. Teda z tej prírody do ľudskej duše tu musel nastať nejaký prechod.

A tu je vlastne kľúč k mnohému, k mnohému, prosím, čo sa týka kultúrnych dejín ľudstva. Z duchov formy, elohim, ktorých je sedem, sa musela jedna bytosť, jeden eloah, ktorý sa volá Jahve, obetovať, opustiť ostatných šiestich a slúžiť síce Slnku, ale nie zo Slnka, ale z Mesiaca. Musel urobiť prostredníka medzi bytosťami, ktoré sa starajú o prírodu a tými, ktoré sa starajú o ľudskú dušu. Teda vidíte, že to nie je ľahká vec, ale keď ten kľúč pochopíte, bude to celkom samozrejmé. Jahve prijal na seba úlohu pripraviť príchod Krista. A- ko? Tak, že sa oddelil od ostatných prírodotvorných elohimov a z Mesiaca vyžaroval svoje impulzy, ktoré dostával zo Slnka (lebo tam bol doma), na Zem pomocou tých hierarchií, ktoré medzi Slnkom a Zemou boli, teda anjeli, archanjeli a archai. Teda máme takú situáciu, že Jahve (pamätáte sa, čo je ten ohnivý ker zo Starého zákona, napr. zemetrasenie, hrmenie, blesky) sa prejavuje ako boh prírody, ale nepôsobí na prírodu, neprejavuje sa človeku ako prírodná bytosť, ale ako morálka. Pôsobí na ľudskú vôľu, pomocou 3. hierarchie. To je (en základný stav. Čo to všetko znamená prakticky? Skutočne, môžem

vám povedať, nesmierne veľa. Obráťme pozornosť aspoň k niečomu z toho.

Existujú národy, ktoré sú pod impulzmi bytostí 2. hierarchie. Tieto národy vidia pôsobenie bohov v prírode, prežívajú to v nekonečne veľkej pestrosti najrôznejších prírodných síl. Zoberme ako výborný príklad grécku kultúru. A potom máme hebrejskú kultúru.

Tam nemáme nijaké prírodné božstvá, žiadne pôsobenie zvonka, ale pôsobenie, ktoré sa vyjadruje v morálnom kódexe, ktorý bol daný Mojžišovi. To je typická vec. Mojžiš prežíval hrmenie, ohnivý ker a elementárne prírodné sily. Ale nie to je u neho dôležité, to je jeho osobný subjektívny zážitok, ale to, že počul Boží hlas a že hebrejský národ dostal morálny kódex.

Medzi týmito dvomi kultúrami, gréckou a hebrejskou, je priepasť.

Samozrejme, že hebrejské náboženstvo zakazuje urobiť si akýkoľvek obraz Boha. Nemôžete si predsa urobiť obraz o morálke. Teraz by ste mohli namietat', že Gréci síce majú tých obrazov veľmi veľa, stovky, ale samých ľudí - Apolón, Artemis, Aténa, Zeus. Prečo je to tak? Lebo človek nemôže prekročiť jednu celú hierarchiu o jeden stupeň. Je nemôžem odtiaľto, a ani ten najväčší zasvätenec, vidieť exusiai, povedzme, ale oni sa odrážajú v éterickej sfére Zeme. Preto ich človek vidí vo forme anjelských bytostí, to znamená idealizovaných ľudí. Zoberme napr. Apolóna, Artemis - to sú idealizované ľudské postavy a môžete si hneď všimnúť niečo, čo to úplne potvrdzuje - nemajú absolútne žiadnu morálku, nikde sa neodvoláva nikto na nejaké morálne prikázania, bohovia sa navzájom hnevajú, klamú, podvádzajú.

Môžeme si to predstaviť tak, že Jahve sprostredkúva sily, ktoré potom fungujú ako prípravné sily pre príchod Krista, ale to je teraz nie je až tak dôležité, že prekladá tie prírodné sily do morálneho impulzu, čiže pôsobí na ľudí inšpiratívne. Ale u Grékov pôsobia bohovia

imaginatívne. Grék niečo jasnovidné vidí, nejaké formy, útvary a z toho dostáva inšpiráciu pre svoje nádherné umenie, ako Platón ešte hovorí - že vidí idey. Tak tá dolná trojica, anjeli, archanjeli a archai, je prístupná na nižšom stupni zasvätenia ako imaginácia. Je to vlastne najnižší stupeň zasvätenia. Ale dostať sa k predstave 2. hierarchie predpokladá inšpiráciu, vyšší stupeň zasvätenia. Teda pre bytosti pod Slnkom je potrebná imaginácia a nad Slnkom inšpirácia.

Možno povedať, že ten morálny kódex, ktorý je chrbtovou kosťou hebrejskej náboženskej kultúry, sa zakladá na inšpirácii, a práve preto je nemožné utvoriť si o tom akýkoľvek obraz. Ale u Grékov sa zakladá celé náboženstvo na imaginácii a nabáda k tomu, aby vzniklo to, čo aj v gréckej kultúre vzniklo, umenie, teda obrazy, sochy, atď.

Teraz môžeme povedať, že dolná časť týchto hierarchií, tie imaginatívne prežívané, majú horizontálny rozmer. Vidíme vedľa seba tie najrôznejšie krásne veci, najrôznejšie prírodné sily, ktoré tu symbolizuje alebo personifikuje raz Aténa, raz Artemis atď. Ale to hebrejské inšpiratívne zasahovanie božstva je vertikálne. Takže z toho vertikálneho vzniká monoteizmus. Žid je spokojný s monoteizmom, on má jeden prameň, jeden zdroj morálnych zákonov, svojho Jahve. Ale Gréci, Egyptania, ostatní to absolútne nemôžu pochopiť, im sa žiada polyteizmus. Vidíte, aké skutočne priepastné rozdiely sú tu vedľa seba z týchto priepastných rozdielov vyrastá potom kresťanstvo.

A je tu ešte ďalšia zaujímavá súvislosť. Hebrejský náboženský impulz ide smerom zhora dolu, teda prichádza. Z duchov formy sa oddeľuje, Jahve, a ten sem prináša zhora impulz, jednoznačne božský impulz. Nie je čo diskutovať. To je komplikovaný, v Biblii to vidíte, morálny kódex, ktorý až do podrobností určuje ľudský život a dáva zmysel ľudskému životu, formuje človeka zvonka. Na druhej strane u Grékov, ktorí žijú v imaginácii, smeruje impulz hore, zdola nahor. Ako to? Pozrite sa, tá veľká osobnosť, snáď jedna z najväčších v ľudských dejinách, Aristoteles, začína o tom, čo imaginatívne videl, a vidia aj tí ostatní, uvažovať, čiže urobí určitý krok smerom k inšpirácii. Lenže inšpirácia u neho je predovšetkým abstraktná, týka sa výlučne myslenia, ale univerzálneho myslenia. Môžete študovať Aristotela hocikde, hociktorú kapitolu, hociktorú knihu, psychológiu, či etiku, fyziku, všade vidíte tento zaujímavý zakladateľský zámer - urobiť z tej jednotnej, všeobecnej, hmlisto prežívanej jednoty sveta určité vedecké disciplíny. Stal sa, ako viete zakladateľom vedy.

Čo u Židov nebolo možné napriek vysokým vedomostiam ich vodcov, znalcov písma, odborníkov - napriek tomu tam nevznikla žiadna filozofia. V Grécku sa začala a rozvíjala s ohromným elánom, to uvažovanie o zmysle života, atď. U Aristotela vidíme prechod od imaginatívneho prežívania, ktoré bolo pestované v mystériách, k abstraktnému mysleniu, ktoré už znamená prvý stupeň vzd'alovania sa od kozmu, preč od závislosti od bohov.

A teraz je tu ešte jedna mimoriadne zaujímavá vec, tá ktorá skutočne veľmi pomáha vo všetkých ohľadoch pri štúdiu evanjelia. Totiž, kto bol vlastne bližšie ku Kristovi, Gréci, alebo Židia. Ťažko na to odpovedať. Gréci, Egyptania, Babylončania, Peržania, atď. boli zameraní

na kult Slnka, na kult tých božských kozmických síl, ktoré vyžarujú zo Slnka sem a ktorým samozrejme hmatateľne náš život vďačí za svoju existenciu. Odtiaľ niečo očakávali, videli, to bolo pre nich centrum. Preto ich mystériá boli zamerané na výchovu takých zasvätených, ktorí mohli jasnovidne prežívať Slnko. Preto sme hovorili, že mali určitý stupeň zasvätenia, hrdina Slnka, Steiner hovíll Sonnenheld. Na druhej strane Židia boli morálne pripravení starať sa o to, aby mali svojich prorokov, ktorí im pripomínajú Jahveho, ale nikdy sa nedívali na Slnko. Dodnes vidíme Židov, keď idú do kostol., alebo na cintorín, že majú na hlave klobúk. Je to starý zvyk, niekoľko tisícročný, na znamenie toho, že nechcú slnečné lúče, zásah Slnka, že chcú byť od toho odlúčení, lebo v tom, čo ostatné národy pokladajú za najvyššie božstvo, videli niečo pohanské, a práve preto s tým nechceli mať nič spoločné. Ale vytvorili si mýtus, že príde Mesiáš, kto rý všetko dá do poriadku, ktorý tú priepasť medzi človekom a Bohom nejakým spôsobom vyrovná a ktorý bude kráľom Izraela, židovským kráľom.

Tieto tragické jednostrannosti, ktoré až dodnes v rôznych formách, aj v drobnostiach, aj svetonázorových formách doznievajú, sú ešte aktuálne. Nestačilo dvetisíc rokov, aby sa to zotrelo. Na jednej strane sa vývoj chápe tak, že Ježiš Nazaretský bol veľmi dobrý, významný človek, veľká osobnosť, prorok, kazateľ morálky - človek. Na druhej je považovaný za kozmickú bytosť, ktorá nemá nič spoločné priamo so Zemou, čo je nesprávne a zvádzaajúce. Teda najednej strane máme ten kozmický aspekt, ktorý prežíva v rôznych formách (veľmi je to vidieť na gnóze v rannom kresťanstve, kde vznikli rôzne názory, hnutia, ktoré hovorili, že Ježiš Kristus mal iba zdanlivé telo, nemal skutočné telo...) a na druhej strane pohľad, ktorý prežíva akosi v podvedomí väčšiny ľudstva, že Ježiš Nazaretský bol iba vynikajúci človek, ale nie Boží Syn, teda nie zo Slnka prišiel. To sú tie dva veľké protiklady, na to som vás chcel upozorniť, v znamení ktorých je celé evanjelium napísané.

Pozrime sa na Jánovo evanjelium, 5. kapitolu - Uzdravenie nemocného v Betezde. Máme tam jednu zaujímavú pasáž, ktorú si musíte všimnúť, keď budete študovať evanjelium v zmysle kristológie. „Keď ho Ježiš videl ležať a poznal, že je už dlhší čas nemocný, spýta! sa ho: Chceš byť zdravý?“ Nejde tu samozrejme o to, či chce byť zdravý, ale je to apel na jeho vôľu - mobilizuj sily svojej vôle, to je to dôležité. Nemôže to mať iný zmysel, bola by to zbytočná otázka a ešte k tomu napísaná v evanjeliu. A potom, keď ho uzdravil, odpustil mu hriechy a povedal, zober svoje lôžko a choď, tento chromý vstane n odíde. A teraz povie Ježiš, keď mu vyčítajú, že je sobota: „Otec pôsobí dosiaľ, ale teraz pôsobím ja“ (Ja 5,17). V preklade evanjelia |c preložené pracujem, je to nesprávne má byť pôsobím, nemecký preklad je lepší, je tam wirkt - pôsobí. Čiže to je to tretie znamenie, čo Ježiš Kristus ukázal, a tu dosiahol už silu (o tom budeme v inej súvislosti ešte hovoriť), že sám preberá moc. Aj tam hovorí Židom, ktorí nm to vyčítajú, chcú ho za to zabiť, hovorí im: „...kto nectí Syna, nectí ani Otca, ktorý Ho poslal“ (Ja 5,23). Čiže je tu naznačené, že zmena vlády, zmena základnej tendencie vývoja je vopred programovaná, chcená, že tzv. Božské sily Otcove ustupujú a odovzdávajú svoju moc novým silám.

Tuto vidíte vyjadrenie kardinálneho rozdielu oproti starému, Kristus výslovne hovorí, doteraz pôsobil Otec a teraz začínam pôsobiť ja. Čiže preberá, tú kompetenciu, tú plnú moc od svojho Otca, od tých síl, ktoré nazývame Otcovské sily. Tieto Otcovské sily si predstavovali

staré národy ako tie, ktoré vyplňujú celý známy vesmír, celý kozmos. To sú sily, o ktorých sa hovorí, že sú to nebeské sily. Rovnako ako hovoril a učil Aristoteles, že za planétami a hviezdami, ktoré vidíme, je jednotná, nehybná sféra, čistý priestor, a nazval túto sféru

nús, rozum, povedzme múdrosť, kresťanská terminológia je Sophia. Staré národy mali predstavu akýchsi škrupín, v stredebode ktorých je Slnko, a na všetkom tom veľkom vesmírnom priestore vládne Boh Otec, ale na Slnku je sústredená vláda Syna. Slnko je to centrum a prijíma do seba impulzy zo všetkých strán, zbiera ich a odtiaľ vychádzajú impulzy nového života, nového začiatku. Hovorím to preto, lebo vás chcem upozorniť na veľmi zaujímavú vec: Otcova sféra je tá stará, tá sféra ktorá už vznikla, je vzniknutá, vyformovaná do detailov a to, čo zo Slnka ide, to je len v zrode, to ešte len bude, to vzniká, to sa ešte len tvorí a keď študujeme evanjelia, vidíme, že tento rozdiel sa tam plne uplatňuje. Ako? Tým by som chcel uzavrieť dnešnú úvahu.

Matúš je ešte úplne v zajatí starých židovských tradícií, veľmi často cituje Starý zákon, poukazuje na určité súvislosti, v 13. kapitole má sedem podobenstiev. To sú prvé podobenstvá z úst Ježiša Krista. Má ich pekne systematicky zaradené za sebou a v každom okrem prvého začína takto: Kráľovstvo nebeské je podobné... Nebeským kráľovstvom myslí celú ríšu, impérium Otca. Ale keď pôjdeme ďalej k Lukášovi, on tento termín už nemá, ale hovorí: kráľovstvo Božie. Vidíte nie je to jedno a to isté. Ešte som nepočul v živote kázeň, kde bol urobený rozdiel medzi tým. Nebeské kráľovstvo ako to tradičné, staré, to vesmírne a potom to kráľovstvo Božie ako to kráľovstvo, ktoré sídli na Slnku.

Lukáš má ešte jednu zvláštnosť oproti Matúšovi. Nielen v tejto línii sa odpútava od starej židovskej tradície, ale aj v tom, že už tie podobenstvá nemá zoradené systematicky, ale ako taký maliar (povedal raz jeden antropozof), tu niečo, tam niečo, na spestrenie ostatného textu. Rigorózná systematickosť Matúšovho evanjelia, ktoré pripomína ešte ten prísny židovský starý kódex, už sa u Lukáša stráca. Prečo? To je to nesmierne krásne, keď človek, ktorý tieto veci študuje, ktoré nemajú určite nikdy konca, vidí, že tie evanjelia sú postavené tak, že smerujú od Matúša k Jánovi. Ján už má len čistú intuíciu. On už nemá podobenstvá, ale Matúš, Marek, Lukáš majú. Lukáš sa odpútava od tej rigoróznejšej formy Matúšovho evanjelia a nehovorí už o Otcových mystériách, ale hovorí o Kristových mystériách, aj keď navonok určité veci hovorí celkom podobne s celkom nepatrnými malými zmenami. Tam na obidvoch miestach, o ktorých som hovoril (Lk 8 a Mt 13), máme aj vysvetlenie toho, keď sa učeníci pýtajú najmä u Lukáša, priamo provokujú Ježiša, aby im vysvetlil, prečo hovorí zástupu ľudu vo forme podobenstva a prečo im hovorí ináč. Tu Kristus odpovedá: ...Vám je dané znáť tajomstvá kráľovstva Božieho, ale ostatným (hovorím) v podobenstvách, aby hľadeli a nevideli, počuli a nerozumeli (Lk 8,10). Vidíte to je ten rozdiel medzi ezoterným a exoterným.

Ďakujem Vám.